

İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Türkiye’de Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının İncelenmesi¹

Analysis of Master Theses on Occupational Health and Safety in Turkey

Nilgün Ulutaşdemir², Hasan Tuna³, İsrail Ertürk⁴

Öz

Bu çalışma; Türkiye’de 1978–2017 yılları arasında İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) alanında çalışılan lisansüstü tezlerin betimsel bir analizi yapılarak, çalışmaların farklı kriterlere göre nasıl bir dağılım gösterdiğini belirleme amacıyla planlanmıştır. Araştırmanın evrenini, Türkiye’deki üniversitelerde yapılmış olan lisansüstü tezleri, örneklemini ise İSG alanındaki yükseköğretim kurulu tez veri merkezinde bulunan, 2017 yılına kadar tamamlanmış tezler oluşturmaktadır. Araştırmamız retrospektif tipte, tanımlayıcı kayıt taraması çalışmasıdır. Tezler; ait oldukları anabilim dalı, üniversite, enstitü, yayınladıkları yıl, türü ve konu alanı açısından analiz edilerek araştırma eğilimleri belirlenmiştir. Araştırma sonucunda İSG ile ilgili 1022 adet Yüksek Lisans, 124 adet Doktora ve 23 adet Tıpta Uzmanlık olmak üzere toplam 1169 adet lisansüstü teze ulaşılmıştır. Araştırma, benzer çalışmalar ile oluşacak yığılmaların önlenmesi ve insan kaynaklarının daha etkili ve verimli bir şekilde yönlendirilebilmesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı ve Güvenliği, Lisansüstü, Üniversite, Anabilim Dalı, Enstitü

Abstract

In this study; it is planned in order to determine how the master studies are distributed according to different criteria, by making a descriptive analysis of master theses on Occupational Health and Safety (OHS) published between 1978 and 2017 in Turkey. The universe of the study constitutes master theses that have been made in universities in Turkey, while the sample of study consisting of theses completed until 2017 in higher education board thesis data center on OHS. Our research is a retrospective type, descriptive record scanning study. The theses have been examined by department that they belong to, the university, the institute, the year of being published, type and subject area and research trends have been determined. As a result of the research, total 1169 master theses which are comprised of 1022 postgraduate, 124 doctorates, 23 expertise in medicine were attained. This study is important in terms of that prevent the accumulation of similar works and to guide the human resources more effectively and efficiently.

Keywords: Occupational Health and Safety, Master, University, Department, Institute

Araştırma Makalesi [Research Paper]

Submitted: 26 / 05 / 2018

Accepted: 27 / 12 / 2018

¹Bu çalışma 04-05 Mayıs 2018 tarihleri arasında İstanbul 3. Uluslararası Mühendislik Mimarlık ve Tasarım Kongresinde sunulan bildirinin genişletilmiş ve revize edilmiş şeklidir.

²Dr. Öğr. Üyesi, Avrasya Üniversitesi, nulutasdemir@yahoo.com, 0000-0002-2231-5236

³Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversitesi, hasan.tuna@gumushane.edu.tr, 0000-0003-3194-7216

⁴Öğr. Gör., Bayburt Üniversitesi, israfil.erturk@hotmail.com, 0000-0002-5964-6813

Giriş

İş Sağlığı ve Güvenliği; İş yerlerinde işin yürütülmesi sırasında, çeşitli nedenlerden kaynaklanan sağlığa zarar verebilecek koşullardan korunmak amacıyla yapılan sistemli ve bilimsel çalışmalardır. İSG; tıbbın, teknolojinin ve birçok bilim (fizik, kimya, mühendislik, sosyoloji, psikoloji, hukuk, sosyal politika vb.) dalının ilgi alanına giren çok sektörlü bir çalışma alanıdır (Bilir ve Yıldız, 2014). Ülkemizde, İSG'ye verilen önem her geçen gün artmaktadır. Dilaver Paşa Nizamnamesi ile başlayan İSG çalışmaları çıkartılan İş Kanun'larıyla devam etmiştir.

Türkiye'de yasal düzenlemelerle İSG alanında ciddi çalışmalar yapılmasına rağmen iş kazası açısından Avrupa'da birinci, Dünyada ise üçüncü sıradadır. Ülkemizdeki iş kazalarını ve meslek hastalıklarını önlemek, sağlıklı ve güvenli iş yerleri oluşturmak için ülke genelinde İSG kültürünün yaygınlaştırılması büyük önem arz etmektedir. İSG bilinci oluşturmada ve bunu bir güvenlik kültürü haline getirmede, bu konuda yapılacak lisansüstü eğitimlerin önemli rolü vardır.

Yükseköğretim kurumları bilim ve teknolojinin ilerlemesini sağlamak, araştırma ve öğretim yapmak, ülke sorunlarına çözüm yolları önermek, toplumun gereksinim duyduğu yüksek nitelikli insan gücü yetiştirmek, yayın yapmak gibi işlevlere sahiptir (Karakütük, 2009). Yükseköğretimin her bir kademesinde ülkenin ve toplumun ihtiyacına yönelik bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır. Lisansüstü eğitim de, araştırma yoluyla bilgiye katkıda bulunacak ve gelişen toplumun ihtiyacını karşılayacak bilim adamı ve öğretim elemanı yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Varış, 1972). Ülkemizde 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'na göre lisansüstü eğitim; yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlik eğitimini kapsamaktadır (Yükseköğretim Kanunu, 1981). Lisansüstü eğitim sürecinde öğrencilerden beklenen bilimi üretme ve yayma faaliyetleridir. İSG sorunlarının anlaşılıp çözümlenmesinde, İSG kültürünün geliştirilmesinde ve geleceğe yönelik doğru eğitim planlamasının yapılmasında İSG araştırmalarının önemi her geçen gün artmaktadır.

Son yıllarda İSG alanında yaşanan gelişmelere paralel olarak yapılan bilimsel araştırmaların sayısında kayda değer bir artış görülmektedir. Bundan dolayı İSG alanında hangi tür çalışmanın yapılabileceği ve İSG disiplininin diğer disiplinler içindeki yerinin belirlenmesi İSG alanında yeni araştırma konusu seçiminde araştırmacılara yardımcı olacağı düşünülmektedir. Çalışılacak tez konusu için yeterli taramanın yapılmaması veya ilgili konunun daha önce çalışılıp çalışılmadığı araştırılmadan konu seçiminin yapılmasından dolayı, öncesinde defalarca çalışılmış konular aynı tarzda, aynı yöntemlerle ele alınmaktadır. Özellikle, lisansüstü eğitimde araştırma konusuna karar vermekte zorlanan öğrencilerin alanında daha sık veya daha az çalışılmış konu alanlarını görmelerine imkân sağlayarak rehber niteliğinde olabilir.

Bu çalışmada Türkiye'de 1978–2017 yılları arasında İSG konularında çalışılan lisansüstü tezlerin betimsel bir analizi yapılarak, çalışmaların farklı kriterlere göre nasıl bir dağılım gösterdiğini ve lisansüstündeki araştırma konularının sektörlere göre eğilimleri belirlenmiştir.

1. Araştırma

1.1. Araştırmanın Önemi

İSG alanında ülkemizde yapılan araştırmaların bir bütün halinde incelenerek çalışılmayan alanlar ve konuların tespit edilmesi ve yeni yapılacak araştırmalara yön göstermesi açısından, konuyla ilgili bir analiz ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ülkemizde bu konuda Sevinç vd., (2003) "İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Konularında Türkiye'de 1985-2001 Yılları Arasında Yapılmış Lisans Üstü Tezlerine Yönelik İçerik Analizi", Yıldırım vd., (2017) "İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Konusunun Lisansüstü Tezlerdeki Bibliyometrik Profili" ve Mutlu ve Altuntaş "Türkiye'de 1974-2016 Yıllarında İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Profili" isimli araştırmaları yürütmüşlerdir. İSG alanında yapılan tezlerin ortak bir havuzda analizlerini yapma fırsatı bulduğumuz araştırma, yeni yapılacak araştırmaların hedeflerini belirlemede önemli bir görev üstlenmiş olmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de 1978–2017 yılları arasında İSG alanında çalışılan lisansüstü tezlerin betimsel bir analizi yapılarak, çalışmaların farklı kriterlere göre nasıl bir dağılım gösterdiğini belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılmıştır:

- İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili tezlerin yıllara ve türüne göre dağılımı,
- İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili tezlerin bölgelere göre dağılımı,
- İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili tezlerin üniversitelere göre dağılımı,
- İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili tezlerin enstitülere göre dağılımı,
- İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili tezlerin ana bilim dallarına göre dağılımı,
- İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili tezlerin konusuna göre dağılımı, incelenmiştir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu Araştırma retrospektif tipte, tanımlayıcı kayıt taraması çalışmasıdır. Tarama sürecinde Yüksek Öğretim Kurulunun Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki üniversitelerde yapılmış olan lisansüstü tezleri, örneklemini ise İSG alanındaki yükseköğretim kurulu tez veri merkezinde bulunan, 2017 yılına kadar tamamlanmış tezler oluşturmaktadır. YÖK tez arama sisteminde var olan lisansüstü tezlerde "İş Sağlığı" ve "İş Güvenliği" kelimelerinin geçtiği bütün tezler ulaşılmıştır. Araştırmada 1169 adet tamamlanmış lisansüstü tez incelenmiştir.

Bu çalışmada lisansüstü tezlerin değerlendirilmesine yönelik olarak, tezlerin türlerine, tezin yayınlanma dili, araştırmacıların cinsiyetine, üniversiteler, coğrafi bölge, enstitü, yıl, danışman, anabilim dalları ve konu alanları ile ilgili dağılımlar analiz edilerek araştırma eğilimleri belirlenmiştir. Elde edilen veriler nitel araştırma yöntemlerinden olan içerik analizine göre değerlendirilmiştir.

1.4. Araştırmanın Bulguları

Araştırma sonucu elde edilen veriler yüzde (%) ve frekans (f) cinsinden ifade edilerek çeşitliliğine göre sınıflandırılmış, ayrıca tablolar oluşturularak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Geçmişten günümüze, İSG alanında yapılmış olan tezlerin % 87,43'ü yüksek lisans, % 10,60'ı doktora ve % 1,97'si ise tıpta uzmanlık düzeyinde olduğu görülmektedir. 879 adet tez (% 75,19) devlet üniversitelerinde yazılmışken 290 adet tez (24,81) özel üniversitelerinde yazılmıştır. Tezlerin 1114 adedi (%95,3) Türkçe, 55 adedi (%4,7) İngilizce yazılmıştır. Tezlerin ortalama sayfa sayısı 138'dir. Tez sayfa sayıları 39 ile 888 arasında dağılım göstermektedir (Tablo 1).

Lisansüstü tezlerinin izin durumuna bakıldığında izinli tezlerin sayısının 817, izinsiz olanların 352 adet olduğu görülmektedir. Bazı araştırmacılar tezlerini farklı bilimsel ortamlarda yayımlamak için okuyucuya açıklığı erteleyebilmektedir. İzinsiz tezlerin 160 tanesi ertelemiş, 192 lisansüstü tez ise sadece üniversite kütüphaneleri aracılığıyla (TÜBESS üzerinden) erişilebilmektedir (Tablo 1).

Lisansüstü çalışmaların unvanlara göre dağılımları incelendiğinde; Profesör oranının % 43,97 ile ilk sırada yer aldığı, bu sırayı %25,32'lik oranla Doçent, % 29,26'lık oranla ise Dr. Öğr. Üyesi yer almaktadır. Tezleri tamamlayan araştırmacıların cinsiyet durumları incelendiğinde; 644 erkek, 525 kadın araştırmacının olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımı incelendiğinde; Fen Bilimleri Enstitüsünde yapılan tez sayısı 470 (%40,21), Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapılan tez sayısı 385 (%32,93) ve Sağlık Bilimleri Enstitüsünde yapılan tez çalışması 267 (22,84) olmuştur. Kalan %4,02'si ise diğer enstitülerde yapılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Tezlerin Dağılımı

Seçenekler	1	2	3	4	6
Tez Türü	Yüksek Lisans	Doktora	Tıpta Uzmanlık		Toplam
f	1022	124	23		1169
%	87,43	10,6	1,97		100
Tez Dili	Türkçe	İngilizce			
f	1114	55			1169
%	95,30	4,70			100
Tez İzin Durumu	İzinli	İzinsiz Ulaşılabilir	İzinsiz Ulaşılamaz		
f	817	160	192		1169
%	69,89	13,69	16,42		100
Üniversite	Devlet	Özel			

f	879	290	1169	
%	75,19	24,81	100	
Araştırmacı Cinsiyeti	Erkek	Kadın		
f	644	525	1169	
%	55,09	44,91	100	
Danışman	Prof.	Doç.	Dr. Öğr. Üyesi	Diğer
f	514	296	342	17 1169
%	43,97	25,32	29,26	1,45 100
Enstitüler	Fen Bilimleri Enstitüsü	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Sağlık Bilimleri Enstitüsü	Diğer
f	470	385	267	47 1169
%	40,21	32,93	22,84	4,02 100

İSG alanında yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde, Lisansüstü tezlerinin en fazla (%12,04) Gazi Üniversitesi yapıldığı görülmektedir. Gazi Üniversitesi'ni İstanbul (72), İstanbul Teknik (49), Dokuz Eylül (47) ve Üsküdar (42) üniversiteleri izlemektedir. Hazırlanan doktora tezleri arasında birinci sırada İstanbul Üniversitesi yer almaktadır. İstanbul Üniversitesini Gazi (18), Hacettepe (13), Dokuz Eylül (12), İstanbul Teknik (7), Ege ve Ankara (6), Marmara ve Orta Doğu Teknik (5) ve Çukurova (4) üniversiteleri izlediği belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversiteler	Yüksek Lisans		Doktora		Tıpta Uzmanlık		Lisansüstü	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Gazi Üniversitesi	126	12,33	18	14,52	1	4,35	145	12,40
İstanbul Üniversitesi	52	5,09	20	16,13	0	0,00	72	6,16
İstanbul Teknik Üniversitesi	42	4,11	7	5,65	0	0,00	49	4,19
Dokuz Eylül Üniversitesi	34	3,33	12	9,68	1	4,35	47	4,02
Üsküdar Üniversitesi	42	4,11	0	0,00	0	0,00	42	3,59
Gedik Üniversitesi	41	4,01	0	0,00	0	0,00	41	3,51
Hacettepe Üniversitesi	28	2,74	13	10,48	0	0,00	41	3,51
Marmara Üniversitesi	36	3,52	5	4,03	0	0,00	41	3,51
Yeni Yüzyıl Üniversitesi	34	3,33	0	0,00	0	0,00	34	2,91
Beykent Üniversitesi	33	3,23	0	0,00	0	0,00	33	2,82
Çukurova Üniversitesi	22	2,15	4	3,23	1	4,35	27	2,31
Gediz Üniversitesi	27	2,64	0	0,00	0	0,00	27	2,31

Ege Üniversitesi	17	1,66	6	4,84	2	8,70	25	2,14
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	20	1,96	5	4,03	0	0,00	25	2,14
Ankara Üniversitesi	16	1,57	6	4,84	1	4,35	23	1,97
Sakarya Üniversitesi	20	1,96	3	2,42	0	0,00	23	1,97
Kocaeli Üniversitesi	22	2,15	0	0,00	0	0,00	22	1,88
Selçuk Üniversitesi	21	2,05	1	0,81	0	0,00	22	1,88
İstanbul Aydın Üniversitesi	20	1,96	0	0,00	0	0,00	20	1,71
Anadolu Üniversitesi	15	1,47	3	2,42	0	0,00	18	1,54
Cumhuriyet Üniversitesi	15	1,47	0	0,00	0	0,00	15	1,28
DİĞER*	339	33,17	21	16,94	17	73,91	377	32,25
TOPLAM	1022	100	124	100	23	100	1169	100

*Lisansüstü tez sayısı 15 'den küçük olan üniversitelerin toplam tez sayısıdır.

Lisansüstü tezlerin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde; %42,69'unun (499) Marmara Bölgesi'nde, %31,05'inin (363) İç Anadolu Bölgesi'nde, %10,69'unun (125) Ege Bölgesi'nde, %6,42'sinin (75) Akdeniz Bölgesi'nde, %5,3'ünün (62) Karadeniz Bölgesi'nde, %2,22'sinin (26) Doğu Anadolu Bölgesi'nde, %1,63'ünün (19) ise Doğu Anadolu Bölgesi'nde yapılmış olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: Tezlerin Bölgelere Göre Dağılımı

BÖLGELER	Lisansüstü	
	f	%
MARMARA	499	42,69
İÇ ANADOLU	363	31,05
EGE	125	10,69
KARADENİZ	62	5,30
AKDENİZ	75	6,42
DOĞU ANADOLU	19	1,63
GÜNEYDOĞU ANADOLU	26	2,22
TOPLAM	1169	100,00

İSG alanında yapılmış olan lisansüstü tezler yıllara göre incelendiğinde; ilk tez 1978 yılında Marmara üniversitesinde tamamlanmıştır. 2012 yılından itibaren İSG ile ilgili tez sayılarında önemli artışlar gözlenmiş ve 2017 yılında tez sayısı yüz elli yedi olarak belirlenmiştir. 1978'den 2017 sonuna kadar toplam 1022 yüksek lisans, 124 doktora ve 23 tıpta uzmanlık olmak üzere toplam 1169 lisansüstü tez tespit edilmiştir. Konu ile ilgili en çok tez yazılmış seneler sırasıyla 2015 (180 tez), 2016 (161 tez), 2017 (157 tez) ve 2014 (109 tez)'dür (Tablo 4).

Tablo 4: Tezlerin Bitirildiği Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Yüksek Lisans		Doktora		Tıpta Uzmanlık	
	f	%	f	%	f	%
2017	82	8,02	2	1,61	1	4,35
2017*	64	6,26	4	3,23	4	17,39
2016	112	10,96	5	4,03	2	8,70
2016*	36	3,52	4	3,23	2	8,70
2015	127	12,43	4	3,23	4	17,39
2015*	37	3,62	7	5,65	1	4,35
2014	96	9,39	9	7,26	0	0,00
2014*	4	0,39	0	0,00	0	0,00
2013	45	4,40	6	4,84	1	4,35
2013*	1	0,10	0	0,00	0	0,00
2012	30	2,94	0	0,00	0	0,00
2011	31	3,03	5	4,03	2	8,70
2010	68	6,65	6	4,84	2	8,70
2009	32	3,13	8	6,45	1	4,35
2008	24	2,35	7	5,65	0	0,00
2007	18	1,76	4	3,23	0	0,00
2006	31	3,03	2	1,61	0	0,00
2005	21	2,05	2	1,61	0	0,00
2004	24	2,35	3	2,42	0	0,00
2003	12	1,17	7	5,65	0	0,00
2002	16	1,57	8	6,45	0	0,00
2001	10	0,98	4	3,23	0	0,00
2000	5	0,49	5	4,03	0	0,00
1999	16	1,57	4	3,23	0	0,00
1998	4	0,39	2	1,61	1	4,35
1997	16	1,57	7	5,65	0	0,00
1996	14	1,37	2	1,61	0	0,00

1995	9	0,88	2	1,61	0	0,00
1994	8	0,78	1	0,81	0	0,00
1993	7	0,68	1	0,81	0	0,00
1992	6	0,59	0	0,00	1	4,35
1991-1978	16	1,57	3	2,42	1	4,35
TOPLAM	1022	100	124	100	23	100

*Bu yıldaki yayınlanmamış (ertelenmiş) tezlerdir.

Lisansüstü tezlerin ana bilim dallarına göre dağılımlarına bakıldığında, tezleri 250'sinin İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği anabilim dalı, 127'sinin İşletme veya İşletme Yönetimi anabilim dalı, 112'sinin Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri anabilim dalı ve 110'unun da Halk Sağlığı anabilim dalı ele alındığı görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5: İş Sağlığı ve Güvenliği Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dallarına İlişkin Dağılımları

Anabilim Dalı	Lisansüstü	
	f	%
İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Anabilim Dalı	250	21,39
İşletme / İşletme Yönetimi Anabilim Dalı	127	10,86
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı	112	9,58
Halk Sağlığı Anabilim Dalı	110	9,41
İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı	73	6,24
Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı	60	5,13
Maden Mühendisliği Anabilim Dalı	53	4,53
Hukuk / Özel Hukuk Anabilim Dalı	49	4,19
Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı	39	3,34
Hemşirelik Anabilim Dalı	26	2,22
Kazaların Çevresel ve Teknik Araştırması Anabilim Dalı	24	2,05
Orman / Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı	22	1,88
Makine Mühendisliği Anabilim Dalı	19	1,63
Diğer*	205	17,54
Toplam	1169	100,00

*İSG ile ilgili 15 taneden daha az tez yayınlamış olan, çeşitli anabilim dallarında yapılmış tezlerden oluşmaktadır.

İSG alanında yapılan lisansüstü tez konularının sektörlere göre dağılımına bakıldığında, tezlerin %18,91'i Sanayi işlerinde çalışma yapıldığı görülmüştür. Çalışılan konu alanlarına göre en çok çalışılan ilk beş konu %18,91 Sanayi, %13,26 Sağlık, %12,57 İnşaat, %6,93 Tarım-Orman-Gıda, %5,47 Maden şeklindedir (Tablo 6).

Tablo 6: İş Sağlığı ve Güvenliği Lisansüstü Tezlerin Konu Alanlarına İlişkin Dağılımları

KONU	Lisansüstü	
	f	%
SANAYİ	221	18,91
SAĞLIK	155	13,26
İNŞAAT	147	12,57
TARIM-ORMAN-GIDA	81	6,93
MADEN	80	6,84
HUKUK	64	5,47
ÇEVRE	39	3,34
TEKSTİL	33	2,82
ELEKTRİK	30	2,57
KİMYA	21	1,80
PSİKOSOSYAL	15	1,28
TURİZM	8	0,68
GENEL*	275	23,52
TOPLAM	1169	100,00

*İncelenen tezler, "çalışılan alan" grubunda kategorilendirilirken, belirlenen konunun dışındaki çalışmalar "genel" olarak isimlendirilmiştir.

Türkiye'de lisansüstü düzeyde 62 üniversitede 36 tezli yüksek lisans, 57 tezsiz yüksek lisans ve 10 doktora olmak üzere 103 ana bilim dalında İSG programı bulunmaktadır (Ulutaşdemir ve Tuna, 2018: 105). Bireylere lisansüstü eğitim ile bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları geniş ve derin bakış açısı ile irdeleyerek yorumlama ve yeni sentezlere ulaşma yeteneği kazandırılmaktadır (Tuzcu, 2003: 156). Çağdaş üniversitenin önemli bir işlevi olan lisansüstü eğitimin, özellikle ülke sorunlarına yönelik araştırma yapma gibi önemli görevleri vardır (Karakütük, 2002). Son yıllarda İSG alanında yaşanan gelişmelere paralel olarak yapılan bilimsel araştırmaların sayısında kayda değer bir artış görülmektedir.

Sevinç vd. (2003), Türkiye'de 1985-2001 yılları arasında İSG konusunda ülkemizde yapılan lisansüstü tez çalışmalarını incelemişlerdir. Tezleri; iş güvenliği, hukuksal boyut, iş kazaları, işçi sağlığı ve meslek hastalıkları olmak üzere 5 konu başlığına sınıflandırmışlardır. Lisansüstü tez sayılarının yıllara, üniversitelere, enstitülere göre farklılık gösterme durumlarını incelemişlerdir.

Yıldırım vd., (2017) Türkiye'de 1992-2017 yılları arasında İSG konusunda ülkemizde yapılan 238 lisansüstü tez çalışması incelemişlerdir. Tezler, yayımlandığı yıl, tür, üniversite, enstitü, ana bilim dalı, konu ve veri toplama yöntemi açısından incelenmiştir.

Mutlu ve Altıntaş (2017) Türkiye'de 1974-2016 yılları arasında İSG konusunda ülkemizde yapılan lisansüstü tez çalışmalarını incelemişlerdir. Tezler; konusu, türü, tezin yapıldığı üniversite, enstitü ve anabilim dalı ile tezlerde kullanılan araştırma yöntemi, veri toplama aracı, veri analiz araçları gibi hususlar bakımından incelenmiştir.

Bu çalışmada önceden yapılmış olan çalışmaların kapsamını genişletip 1022 adet Yüksek Lisans, 124 adet Doktora ve 23 adet Tıpta Uzmanlık olmak üzere toplam 1169 adet lisansüstü teze ulaşılmıştır. Benzer çalışmalar ile oluşacak yığılımların önlenmesi ve insan kaynaklarının daha etkili ve verimli yönlendirilebilmek için tez konularının sektörlere göre dağılımı ve lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı incelenmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Araştırma sonucunda İSG ile ilgili 1022 adet Yüksek Lisans, 124 adet Doktora ve 23 adet Tıpta Uzmanlık olmak üzere toplam 1169 adet lisansüstü teze ulaşılmıştır. 817 tezin (%69.88) izinli olduğu, 879 tezin (% 75.19) devlet üniversitelerinde yazıldığı, 514 tezin (%43.97) Prof. unvanlı danışmanlarla çalışıldığı, 644 tezin (%55.09) erkek araştırmacılar tarafından yapıldığı ve 499 tezin (%42.69) Marmara Bölgesindeki üniversitelerde yapıldığı tespit edilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda üniversiteler arasında en çok araştırmayı Gazi Üniversitesinin (%12,33), enstitüler arasında en çok araştırmayı Fen Bilimler Enstitüsünün (%40,21), anabilim dalları arasında en çok araştırmayı İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim Dalı'nda (%21,39) yapıldığı belirlenmiştir. Gazi Üniversitesi'ni (145) İstanbul (72), İstanbul Teknik (49), Dokuz Eylül (47) ve Üsküdar (42) üniversiteleri izlemektedir. Lisansüstü tezlerin ana bilim dallarına göre dağılımlarına bakıldığında, tezleri 250'sinin İş Sağlığı ve Güvenliği anabilim dalı, 127'sinin İşletme veya İşletme Yönetimi anabilim dalı, 112'sinin Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri anabilim dalı ve 110'unun da Halk Sağlığı anabilim dalında yapıldığı görülmektedir. Konu ile ilgili en çok tez yazılmış yıllar sırasıyla 2015 (180 tez), 2016 (161 tez), 2017 (157 tez) ve 2014 (109 tez)'dür.

İş sağlığı ve güvenliği alanında yapılan lisansüstü tez konularının sektörlere göre dağılımına bakıldığında, tezlerin %18.91'i Sanayi işlerinde çalışma yapıldığı görülmüştür. Çalışılan konu alanlarına göre en çok çalışılan ilk beş konu sırasıyla %18,91 Sanayi, %13,26 Sağlık, %12,57 İnşaat, %6,93 Tarım-Orman-Gıda, %6,84 Maden olduğu tespit edilmiştir.

İSG ile ilgili lisansüstü tez çalışmalarının genel durumu tespit edilmiştir. Bulgulara genel olarak bakıldığında 2012 yılında 6331 Sayılı Kanunu'nun çıkması ve açılan lisansüstü program sayılarının artmasıyla İSG alanında yapılan tezlerin sayısı artış göstermiş ve lisansüstü tez sayıları üçlü hanelere çıkmıştır. İSG çok disiplinli (multidisipliner) bir bilim dalı olduğu için farklı enstitülerde farklı anabilim dallarında geniş bir çalışma sahasına sahiptir. 39 yıllık süreçte İSG alanında çeşitli alanları kapsayan çalışmaların dengeli bir dağılım göstermediği dikkat çekmektedir. Konu alanları bakımından tezlerin önemli bir kısmının birbirine benzediğini ve araştırmacıların konu belirleme noktasında birbirinden etkilendiğini, çok özgün ve farklı konuların ortaya çıkmadığını söylemek mümkündür.

Kimya Mühendisliği, Makine Mühendisliği ve Elektrik Mühendisliği gibi İSG'nin önemli olduğu mühendislik dallarında çok fazla lisansüstü tez bulunmaktadır. Doktora tezlerinin Halk Sağlığı (29), Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri (18) ve İşletme (14) Anabilim dallarında yoğun olduğu görülmektedir. Maden (8), İnşaat (7), Endüstri (5), Orman (2) ve Jeodezi ve Fotogrametri (1) gibi mühendislik anabilim dalları haricinde diğer mühendislik dallarında doktora tezi bulunmamaktadır. Kimya Mühendisliği ve Elektrik Mühendisliği gibi iş sağlığı ve güvenliğinin önemli olduğu mühendislik dallarında doktora tezine rastlanmamaktadır. Araştırma, benzer çalışmalar ile oluşacak yığılımların önlenmesi ve insan kaynaklarının daha etkili kullanılması ve verimli yönlendirilebilmesi açısından önemlidir.

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlardan hareketle şu öneriler ortaya konulmuştur: İş Sağlığı ve Güvenliği alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda, sadece yurt içinde değil yurt dışında bu alanla ilgili yapılan çalışmalar da incelenerek, oradaki yaklaşımlar, düşünceler, izlenen yöntemler saptanmalıdır. İSG alanında uzman yetiştirilmesi ve bu alanda ülke ihtiyaçlarının karşılanması açısından, kurumların fiziki anlamda donanımlı olmasına, ayrıca öğretim elemanı ihtiyacının giderilmesine çaba gösterilmelidir.

Yıllara göre yapılan değerlendirmede İSG alanındaki tezlerin sayısı her geçen gün katlanarak artmaktadır. Bu artış belirgin bir şekilde yüksek lisans tezlerindedir. İSG alanında doktora programlarının da sayısının artırılması için çalışmalar yapılmalıdır.

İSG alanında yapılan tezlerin belli konularda yoğunlaştığı görülmektedir. Üniversitelere göre yapılan değerlendirmelerde bu yoğunlaşma daha da belirgin hale gelmektedir. Danışman öğretim üyelerinin olabildiğince farklı konularda tez yaptırmaya özen göstermesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Bilir, N. (2016), İş Sağlığı ve Güvenliği, Güneş Kitabevi, Ankara.
- Karakütük, K. (2002), Öğretim üyesi ve bilim insanı yetiştirme-lisansüstü öğretimin planlanması, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Mutlu, N.G. ve Altuntaş, S. (2017), "Türkiye'de 1974-2016 Yıllarında İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Profili", Karaelmas Fen ve Mühendislik Dergisi, 7(2), s. 509-535.
- Sevinç, L., Aydın, F. ve Yıldırım, O. (2003). "İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Konularında Türkiye'de 1985-2001 Yılları Arasında Yapılmış Lisans Üstü Tezlerine Yönelik İçerik Analizi", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), s. 87-98.

- Tuzcu, G. (2003), "Lisansüstü öğretim için yurtdışına öğrenci göndermenin planlanması", Milli Eğitim Dergisi, 160, s. 155-165.
- Ulutaşdemir, N. ve Tuna, H. (2018), "Önlisans-Lisans-Lisansüstü İş Sağlığı ve Güvenliği Programlarının Analizi (Türkiye 7 Bölge Örneği)", 3. Uluslararası İş Güvenliği ve Çalışan Sağlığı Kongresi Bildiriler Kitabı, 16-17 Nisan 2018, Kayaşehir, İstanbul, s. 105-106.
- Yıldırım, M. N., Tokdemir, V., Ertekin, S., Uçar, M. ve Karaman, A. (2017), "İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Konusunun Lisansüstü Tezlerdeki Bibliyometrik Profili", 2. Uluslararası İş Güvenliği ve Çalışan Sağlığı Kongresi Bildiriler Kitabı, 8-9 Kasım 2017, Başiskele, Kocaeli, s. 105-106.
- Yükseköğretim Kanunu. (1981, 11 Kasım). Resmi Gazete (Sayı: 17506). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf>
- Varış, F. (1972), Türkiye'de Lisansüstü Eğitim (Pozitif Bilimlerin Temel ve Uygulamalı Alanlarında), Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.